

Teologi og bibeloversættelse (Iver Larsen, november 2016)

Det er blevet god latin i dansk luthersk teologi at hævde, at frelsen modtages i dåben, specielt i barsedåben. Man henviser bl.a. til følgende bibeltekster: Tit 3,5; Joh 3,5 og 1 Pet. 3,21. Man bruger også Mark 10,13, selv om der ikke siges noget om dåb her.

Men i netop disse tekster er det en moderne luthersk fortolkning, som er lagt til grund for den autoriserede oversættelse – og endnu stærkere i Den nye Aftale. Ser man nøjere på grundteksten, får man en lidt anden forståelse. Det er altså ikke nok at henvise til den lutherske, autoriserede oversættelse, da den ikke er teologisk objektiv.

I Titus 3,5 står der egentlig på græsk "han frelste os gennem genfødelsens renselse og Helligåndens fornyelse." Ånden virker fornyelse og genfødslen betyder en åndelig renselse, der sammenlignes med et fysisk bad. Det græske udsagnsord "louō" kan henvise til en total afvaskning af kroppen (Ap. G. 9,37 og 16,33), men navneordet "loutron" og det beslægtede "apolouō" bruges i overført betydning, hvor det henviser til en åndelig renselse fra synd. Ordet "loutron" bruges kun to gange i NT, og begge gange synes fokus at ligge på en åndelig renselse. Der er en sammenhæng mellem dåb og renselse fra synd, som det bl.a. kan ses i Ap. G. 22,16 "lad jer døbe og blive rensede fra jeres synder ved at påkalde hans navn," men hvordan denne sammenhæng er, er der forskellige meninger om. Oversættelsen bør være så teologisk neutral, som det er muligt.

At oversætte "genfødelsens renselse" med "det bad, der genføder", som man gør i den autoriserede oversættelse fra 1992, er en tendentiøs fortolkning, som gør badet (dåben) til det, der frembringer genfødslen. Men verset taler om Helligånden, som den aktive, der både giver en åndelig fornyelse og den renselse fra synden, som sker i genfødslen. Denne nye fødsel sker ved tro og Åndens virke. Versets mening kommer klarere frem i nogle af de engelske oversættelser, f.eks. "He washed away our sins, giving us a new birth and new life through the Holy Spirit." (New Living Translation). Den Nye Aftale er endnu tydeligere i sin lutherske fortolkning: "Vi blev født igen, da vi blev døbt og fik nyt liv gennem Helligånden." I virkeligheden taler Paulus her ikke om dåben, men om, hvad der sker, når man bliver frelst og født på ny. Det er Helligånden, som giver nyt åndeligt liv og samtidig renser fra synd og skyld.

I Joh 3,5 siger Jesus ifølge den autoriserede oversættelse: "Den, der ikke bliver født af vand og ånd, kan ikke komme ind i Guds rige." Dette udtryk "født af vand" henviser efter al sandsynlighed ikke til dåbens vand, selv om Den Nye Aftale siger: "Man bliver født igen ved at blive døbt og få Helligånden". Her bruger Johannes (eller Jesus) "vand" som et metonym for den fysiske fødsel, fordi et foster er omgivet af vand og derfor kommer ud af vand, når det fødes. (Et metonym er et ord, der står i stedet for et beslægtet begreb, som når vi siger "der var ikke et øje i toget" eller "kedlen koger".) Ordet "vand" bruges kun to gange i NT i denne betydning. Den anden gang er i 1 Joh 5,6, hvor Johannes argumenterer for, at Jesus virkelig blev et menneske af kød og blod i sin inkarnation. Ikke alene kom han "gennem vand" (vandet gik også, da Jesus blev født), men han kom også "gennem blod", dvs. han døde som et rigtigt menneske på korset. Ordet "blod" er et almindeligt metonym for død, men "vand" er et ikke så almindeligt metonym for fødsel. Begge dele peger hen på, at Jesus helt konkret blev menneske.

Den autoriserede fra 1992 er her ganske ordret, så det er op til læseren at prøve at finde ud af, hvad meningen mon kan være, en temmelig uorverkommelig opgave. Den Nye Aftale fortolker teksten, som om

blodet og vandet begge henviser til, hvad der skete med Jesus på korset. De skriver: "Det er vand og blod, der viser os, hvem der er Guds søn, Jesus Kristus. Ikke bare vandet, men også blodet, der flød ud af siden på ham, da han hang på korset."

Lad os lige se på en ordret gengivelse af den græske tekst: "Han er den, som er kommet gennem vand og blod, Jesus Kristus, ikke med vandet alene, men med vandet og blodet." Teksten taler ikke om det vand og blod, der flød ud af siden på Jesus, og den handler heller ikke om Jesus som Guds Søn. Derimod handler teksten om det samme, som står i 4,2 "Enhver ånd, som bekender, at Jesus er Kristus, kommet i kød." Johannes går imod en falsk lære, som sagde, at Guds Søn kom ind i mennesket Jesus ved hans dåb og forlod mennesket Jesus, før han døde. Men Johannes siger, at det er falsk lære fra ånder, som ikke kommer fra Gud. At "komme i kød" betyder at komme til jorden som menneske af kød og blod. Guds Søn blev født som menneske og var allerede Guds Søn fra undfangelsen og efter sin død. Han kom "gennem vandet" ved sin fødsel, og han kom "gennem blodet" ved sin død. Begge dele bevidner, at Jesus var et sandt menneske fra fødsel til død.

Nogle engelske oversættelser mener, at vandet er knyttet til dåben i stedet for til hans død, men det er heller ikke rigtigt. At "komme gennem vand" henviser ikke til dåben, hverken her eller i Johs 3,5.

Kigger vi nærmere på Joh 3,5-6, opdager vi, at Jesus faktisk selv forklarer, hvad han mener. Lad mig igen give en ordret oversættelse fra græsk: "Medmindre et menneske fødes af vand og ånd, kan det ikke komme ind i Guds rige. Det, der er født af kød, er kød, og det, der er født af ånd, er ånd." Ordet "kød" henviser hos Johannes til den fysiske krop, altså det at være et menneske af kød og blod (tænk blot på Joh 1,14 – "Ordet blev kød".) Jesus opstiller to slags fødsler over for hinanden. Den åndelige fødsel og den fysiske fødsel. Det korte udtryk "fødes af vand" forklares nærmere med "Det, der er født af kød, er kød". Et menneske føder et fysisk menneske, som kommer ud af vand ved fødslen. Men Guds Ånd føder et åndeligt væsen, og det henviser til det at blive født på ny ved Åndens indgriben. Kort sagt siger Jesus, at for at komme ind i Guds rige er det ikke nok at have den naturlige eller første fødsel. Man skal fødes en gang til, men på en åndelig måde. Allerede i 3,2 siger Jesus: "Medmindre et menneske fødes på ny, kan det ikke se (komme ind i) Guds rige." Det misforstod Nikodemus, som om der var tale om en fysisk fødsel nummer to, og det giver naturligvis ingen mening. Derfor gentager Jesus sit udsagn og forklarer, at han ikke mente den fysiske, første fødsel, men den anden, åndelige fødsel, genfødslen.

1 Pet 3,20-21 må også læses og fortolkes ud fra sin sammenhæng. I vers 20 omtaler Paulus Noa og hans familie på i alt 8 mennesker, som blev frelst gennem vand. Det var naturligvis ikke vandet, der frelste Noa, men arken frelste dem gennem vandet. Arken er et symbol på Noas tro og handlen på Guds ord, og det samme er grundlaget for vores frelse. Dette billede med frelse gennem vand overfører Peter så på dåben, som vi også skal igennem. Han siger, at dåben ikke er et spørgsmål om at fjerne almindeligt snavs fra kroppen (man brugte dengang fuld neddykkelse i vand ved dåben), men et spørgsmål om at bekende en god samvittighed over for Gud, og den gode samvittighed får man ved tro på den opstandne Jesus Kristus. Fra andre steder i Bibelen ved vi, at den nye fødsel sker, når man kommer til tro, og på det tidspunkt får man en god samvittighed. Dåben er en bekendelse over for mennesker af denne gode samvittighed, og den hører med til forløbet, ikke som det, der frelser, men som noget, man skal igennem for at bevare den gode samvittighed. For et spædbarn kan der ikke tales om en god eller dårlig samvittighed, og Ny testamente omtaler da heller ikke dåb af spædbørn. Det er en langt senere kirkelig tradition. Arken symboliserer Noahs tro og handlen på Guds tale.